

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

30.06.2016 р. № 13

Голова Вченої ради

В. М. Бабаєв

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА

підготовки доктора філософії

Третій (освітньо-науковий) рівень

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 03 «Гуманітарні науки»

(шифр та назва галузі знань)

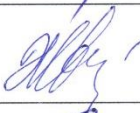

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 032 «Історія та археологія»

(код та найменування спеціальності)

Харків
2016

РОЗРОБЛЕНО

Проектною групою із спеціальності 032 « Історія та археологія »
Харківського національного університету міського господарства
імені О.М. Бекетова

Прізвище, ім'я, по- батькові	Науковий ступінь, вчене звання, посада	Підпис
Рябченко Ольга Леонідівна	Д.і.н., професор, завідувач кафедри історії і культурології	
Жванко Любов Миколаївна	Д.і.н., професор, професор кафедри історії і культурології	
Яцюк Микола Володимирович	К.і.н., доцент, доцент кафедри історії і культурології	
Лисенко Майя Станіславівна	К.і.н., доцент, доцент кафедри історії і культурології	

СХВАЛЕНО

Випусковою кафедрою історії і культурології
Протокол № 13 від 25 травня 2016 р.

Завідувач випускової кафедри (О.Л. Рябченко)

Науково-методичною радою ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
Протокол № 6 від 30.06.2016 р.

Голова Г. В. Стадник

I – Загальна характеристика

<i>Рівень вищої освіти</i>	Третій (освітньо-науковий) рівень
<i>Ступінь, що присвоюється</i>	доктор філософії (PhD)
<i>Обсяг кредитів ЄКТС</i>	60 кредитів ЄКТС
<i>Назва галузі знань</i>	03 «Гуманітарні науки»
<i>Назва спеціальності</i>	032 «Історія та археологія»
<i>Обмеження щодо форм навчання</i>	денна, заочна
<i>Вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за програмою</i>	освітній ступінь магістра або освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста
<i>Кваліфікація освітня, що присвоюється</i>	Доктор філософії галузі знань «Історія та археологія»
<i>Кваліфікація в дипломі</i>	Доктор філософії з історії та археології
<i>Форма атестації</i>	захист наукових досягнень у вигляді дисертації
<i>Опис предметної області</i>	Галузь, що вивчає історію України та всесвітню історію зі спеціалізацією щодо соціокультурної та господарської історії міст. Метою навчання є підготовка фахівців, здатних професійно розв'язувати проблеми та проводити оригінальні наукові дослідження, які спрямовані на отримання нових знань у сфері історії зі спеціалізацією щодо соціокультурної та господарської історії міст із написанням та захистом наукових досліджень у вигляді дисертації. Теоретичний зміст предметної області формують наступні напрями: всесвітня історія, історія України, культурна та соціальна урбаністика, теорія та історія цивілізації, історіософія міського господарства, історіографія, джерелознавство. В результаті навчання здобувач вищої освіти має провести наукове дослідження в галузі історії, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.
<i>Академічні права випускників</i>	Випускник освітньої програми за умови захисту наукових досягнень у вигляді дисертації має право викладати профільні дисципліни, вести підготовку здобувачів вищої освіти першого-

	третього рівнів та продовжувати наукову діяльність в рамках освітньої та суміжної кваліфікацій

II – Перелік компетентностей випускника за освітньо-науковою програмою

Навчання за освітньою-науковою програмою сприяє формуванню інтегральної компетентності, яка полягає у здатності розв'язувати комплексні проблеми в галузі історії та археології, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Інтегральна компетентність формується загальними (ЗК) і спеціальними (СК) (фаховими) компетентностями. В свою чергу загальні компетентності поділяються на загальнонаукові (філософські), мовні та дослідницькі.

Група компетентностей	Зміст
1. Загальні компетентності	
Загальнонаукові (філософські) компетентності	ЗК 1. Здатність визначати основоположні поняття галузі знання, критично осмислювати проблеми галузі знання та проблеми на межі предметних галузей, виокремлювати і характеризувати теоретичний/емпіричний та фундаментальний/прикладний виміри галузі знання. ЗК 2. Дотримання етичних принципів як з точки зору професійної чесності науковця, так і з точки зору розуміння можливого впливу досягнень науки на соціально-економічну та духовну сфери суспільства. ЗК 3. Здатність планувати і вирішувати завдання власного професійного розвитку.
Дослідницькі компетентності	ЗК 4. Здатність проводити власні оригінальні наукові дослідження, які містять наукову новизну, мають важливе теоретичне та практичне значення. ЗК 5. Уміння працювати з літературними каталогами, базами даних зі спеціальності та наукометричними базами. ЗК 6. Здатність до участі у міждисциплінарних проектах та вміння використовувати результати наукових досліджень інших галузей науки для досягнення цілей власного наукового дослідження. ЗК 7. Уміння ефективно використовувати сучасну методологію наукового пізнання та новітні методи наукових досліджень. ЗК 8. Публічне представлення та захист наукових досліджень українською мовою.

	ЗК 9. Здатність працювати у великій науковій групі, ставитися із повагою до національних та культурних традицій, способів роботи інших членів групи, розуміючи відповідальність за результати роботи, а також беручи до уваги бюджетні витрати та персональні зобов'язання. ЗК 10. Здатність до застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності. ЗК 11. Здатність застосовувати сучасні підходи до організації та проведення різних видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності студентів. ЗК 12. Здатність реєстрації прав інтелектуальної власності.
Мовні компетентності	ЗК 13. Здатність повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності. ЗК 14. Здатність написання іноземною мовою власних наукових творів різного змісту та обсягу (наукова стаття, автореферат, тези конференції, наукова доповідь, запит на науковий грант, договір про співпрацю, звіт з наукової роботи, дисертація тощо); ЗК 15. Здатність ефективно спілкуватися із спеціальною та загальною аудиторіями (зокрема, іноземними мовами), а також представляти складну інформацію у зручній та зрозумілій спосіб усно і письмово.
2. Спеціальні компетентності	
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК 1. Володіння системою знань у межах спеціальності «Історія і археологія». СК 2. Здатність формувати, оцінювати та імплементувати актуальну та суспільно значущу проблематику історичних досліджень. СК 3. Обґрунтування теми наукового дослідження щодо соціокультурної і господарчої історії міст відповідно до діючих програм розвитку малих та великих міст. СК 4. Володіння інтегральним інструментарієм щодо збереження історико-культурної спадщини світового, національного, та локального рівня. СК 5. Уміння розпізнавати, класифікувати та використовувати трансформаційні тенденції розвитку міського середовища як в історичній ретроспективі, так і в умовах сучасної глобалізації. СК 6. Здійснення пошуку, опрацювання та введення до наукового обігу різноманітних історичних джерел з обраної тематики наукового дослідження.

	СК 7. Знайомство з напрацюваннями різних наукових шкіл історичного, філософського, культурологічного спрямування, уміння творчо і критично використовувати їх у своїй дослідницькій роботі. СК 8. Розуміння впливу суспільно-політичних, культурно-духовних, економічних обставин на формування змісту історичних документів та історичних студій. СК 9. Міждисциплінарний підхід до дослідження історії міст з використанням системного аналізу та цифрових технологій СК 10. Систематичний моніторинг історіографічних новинок, провідних вітчизняних та закордонних наукових видань. СК 11. Здатність співпрацювати у міських трансверсальних проектах та кластерах – на рівні дослідницьких колективів, у партнерстві з державними установами, органами місцевого самоврядування та представниками місцевих громад.

III – Опис мети програми та кінцевих результатів навчання

Необхідною умовою здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 032 «Історія та археологія» в Харківському національному університеті міського господарства ім. О.М. Бекетова є виконання освітньо-наукової програми та проведення власного наукового дослідження протягом періоду навчання.

Мета освітньо-наукової програми - сприяння всебічному розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, формування фахівця, науковця, викладача нового типу, який був би спроможний вирішувати різні теоретико-методологічні та науково-практичні проблеми.

Освітньо-наукова програма передбачає розвиток загальних та фахових компетентностей задля забезпечення підготовки кадрів вищої кваліфікації для здійснення науково-дослідницької діяльності, аналітичної роботи, наукового консультування, а також викладацької роботи, оволодіння методологією проведення власного наукового дослідження, результати якого мають необхідну наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Програмні результати навчання (РН), які формуються за освітньо-науковою програмою, зазначені нижче.

Випускники за освітньо-науковою програмою:

РН 1: володіють комплексною системою наукових знань в галузі історії та археології;

РН 2: здобули глибинні знання з проблематики соціокультурної та господарської історії міст;

- PH 3: . вміють орієнтуватися в основних проблемах сучасної історіографії та новітніх методологічних напрямках сучасного історіописання;
- PH 4: вміють здійснювати зовнішню і внутрішню критику історичних джерел;
- PH 5: можуть розв'язувати комплексні проблеми сучасного міського середовища на основі розуміння історичних закономірностей його розвитку;
- PH 6: мають здатність здійснювати науковий пошук інформаційних джерел, проводити їх аналіз та визначати перспективні напрями досліджень;
- PH 7: можуть використовувати сучасні інформаційні технології при проведенні наукових досліджень;
- PH 8: володіють сучасною історичною науковою термінологією;
- PH 9: вміють опрацьовувати вітчизняні та іншомовні наукові тексти;
- PH 10: набули універсальні дослідницькі навички щодо організації та проведення конкурентоспроможних наукових досліджень;
- PH 11: володіють методологією підготовки дисертаційних досліджень;
- PH 12: вміють застосовувати інноваційні підходи у вирішенні завдань з організації наукового історичного дослідження;
- PH 13: вміють аналізувати та прогнозувати основні закономірності історичного розвитку;
- PH 14: володіють категоріальним апаратом історичної науки та вміють використовувати його у науковій та педагогічній діяльності;
- PH 15: мають здатність здійснювати викладацьку діяльність за основними освітніми програмами в галузі історії та археології;
- PH 16: володіють на достатньому рівні іноземною мовою, у тому числі на рівні презентації та обговорення результатів своїх наукових досліджень;
- PH 17: знають основні інститути та практики права інтелектуальної власності;
- PH 18: вміють систематизувати навчальні та виховні завдання методами та засобами складання вправ та тестів ;
- PH 19: вміють чітко і зрозуміло доносити знання до різноманітної навчальної аудиторії, враховувати її вікові та психологічні особливості;
- PH 20: вміють формувати і обстоювати власну наукову позицію щодо концептуального бачення історії людства;
- PH 21: набули навички щодо розробки і просування міжнародних проектів, підбору команди ;
- PH 22: знають історичні традиції та культурну специфіку формування публічного простору міста;
- PH 23: володіють науковим стилем сучасної української літературної мови.

IV – Зміст освітньо-наукової програми

Освітня складова забезпечується відповідно до навчального плану, який містить інформацію про перелік та обсяг навчальних дисциплін (60 кредитів ЄКТС), послідовність їх вивчення, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю. Засвоєння аспірантом освітньої складової дасть можливість оволодіти певними компетентностями відповідно до Національної рамки кваліфікацій.

Обсяг навчального часу нормативних та вибіркових навчальних дисциплін та їх перелік визначені Університетом із врахуванням Закону України «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. №261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)».

Освітня складова підготовки доктора філософії містить вибіркочу частину, яка представлена дисциплінами за вибором аспіранта в обсязі 15 кредитів, що становить 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС.

Наукова складова представлена такими видами науково-дослідної роботи: підготовка статей, презентація результатів досліджень на міжнародних та вітчизняних конференціях, форумах, симпозіумах, підготовка дисертаційного дослідження.

**V- Навчальні дисципліни/модулі, що забезпечуватимуть досягнення
запланованих нормативних і додаткових результатів навчання**

Компетентності	Шифр	Назва навчальних дисциплін, практик, атестації	Загальна кількість годин/кредитів ЄКТС	Назва змістових модулів
ОБОВ'ЯЗКОВА ЧАСТИНА				
<i>1.1. Цикл загальної підготовки</i>				
Мовні компетентності	ЗНП Н.01	Академічна та наукова англійська мова	8	1. Читання науково-технічних текстів. Фахові термінологічні словники. Науково-технічний переклад. 2. Академічний та науковий дискурс. Наукові презентації. 3. Академічне та наукове писемне мовлення.
	ЗНП Н.03	Управління науковими проектами	6	1. Компоненти проектного управління. 2. Групи процесів управління науковими проектами. 3. Розробка проектів на участь у наукових
	ЗНП Н.05	Сучасні методи викладання у вищій школі	4	1. Основи організації процесу навчання у вищій школі в контексті компетентісно орієнтованої парадигми розвитку освіти. 2. Методика проведення різних типів
Загальнонаукові компетентності	ЗНП Н.07	Історія і філософія науки	4	1. Генезис та розвиток науки в історії гуманітарної думки. 2. Сучасна парадигма філософії науки
Разом за циклом			25	
<i>1.2. Цикл професійної підготовки Обов'язкові</i>				
Спеціальні компетентності	ПП Н.01	Історія та теорія світової цивілізації	10	1. Загальна теорія культури і цивілізації 2. Загальна історія культури і цивілізації
	ПП Н.02	Історична урбаністика	10	1. Теорія містознавства. Еволюція міської традиції 3. Міське середовище і культура
Разом за циклом			20	
Разом за обов'язковою частиною:			45	

ВИБІРКОВА ЧАСТИНА

2.1. Цикл професійної підготовки

Спеціальні компетентності	ПП В.01	Історіософія міського	5	1. Міське господарство як предмет філософського аналізу. 2. Історична генеза філософсько-господарської думки.
	ПП В.02	Історія світової політичної думки	5	1. Політичні вчення про суспільство і державу стародавнього світу і середньовіччя. 2. Політична думка нового і новітнього часу.
	ПП В.03	Сучасна вітчизняна і світова історіографія	5	1. Сучасна світова історіографія 2. Сучасна вітчизняна історіографія
	ПП В.04	Сучасне вітчизняне і світове джерелознавство	5	1.Класифікація, методика пошуку, опрацювання та використання історичних джерелі 2. Основні групи історичних джерел
	ПП В.05	Актуальні проблеми світової історії	5	1. Актуальні проблеми стародавньої, середньовічної та ранньомодерної світової історії. 2. Світова історія у модерні часи.
	ПП В.06	Актуальні проблеми історії України	5	1. Актуальні проблеми середньовічної та Нової історії України. 2. Модерна історія України
Разом за циклом			15	
Разом за вибірковою частиною:			15	
Всього за освітньою програмою:			60	

VI – Потенційні тематики наукових досліджень аспірантів зі спеціальності 032 Історія та археологія

№ з/п	ПІБ наукового керівника	Наукова ступінь, вчене звання	Тематика наукового дослідження
1	Рябченко Ольга Леонідівна	Доктор істор. наук, професор	1.Історія та культура повсякденного життя населення України 2. Історія студентських будівельних загонів 3. Історія житлово-комунального господарства. Трансформація матеріальної культури міського населення

			4. Діячі освіти та науки України у просопографічному вимірі
2	Жванко Любов Миколаївна	Доктор істор. наук, професор	1. Соціальна історія Першої світової війни. 2. Соціальні процеси Української революції 1917 - 1921 рр., 3. Міграційні процеси ХХ століття.
3	Рассоха Ігор Миколайович	Канд. філос.. наук, доцент	1. Історія міського самоврядування 2. Цивілізаційна належність і культурний розвиток міст у різні історичні епохи 3. Історія міської ономастики 4. Письмові і археологічні джерела по початок існування міста як соціокультурного феномена
4.	Яцюк Микола Володимирович	Кандидат істор. наук, доцент	1. Історія Української православної церкви (ХХ ст.). 2. Церковно-державні відносини в умовах авторитарних і тоталітарних режимів: історико-політологічний аналіз.
5.	Фесенко Галина Григорівна	Кандидат філос. наук, доцент	1. Теоретико-методологічні засади культурно-історичної урбаністики. 2. Імплементация історичних практик у стратегії сталого розвитку міст.
6.	Лисенко Майя Станіславівна	Кандидат істор. наук, доцент	1. Історія станів міст України. 2. Місто як культурологічна і соціальна система. 3. Модернізація міського середовища на рубежі 19-20 ст.: історичний аналіз 4. Діячі України модерної епохи: просопографічний портрет. 5. Міська преса України: контент аналіз.

VI - Атестація здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії

Атестаційний процес відбувається звітуванням здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії про хід виконання індивідуального плану роботи на наукових семінарах. Наукові семінари організуються на профільній кафедрі. Наукові семінари для атестації здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії проводяться не менше двох разів на рік – піврічна та річна атестація.

Обов'язковою умовою допуску до захисту є успішне виконання аспірантом його індивідуального навчального плану.

Стан готовності дисертації аспіранта до захисту визначається науковим керівником (або консенсусним рішенням двох керівників).

Підсумкова атестація здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії здійснюється постійно діючою або спеціалізованою вченою радою, утвореною для проведення разового захисту, на підставі публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації.

VII - Перелік нормативних документів, на яких базується програма

1. Закон «Про вищу освіту» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> .
2. Національний глосарій: Вища освіта 2014 – – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/glossariy_Visha_osvita_2014_tempus-office.pdf.
3. Національний класифікатор України: "Класифікатор професій" ДК 003:2010 // Видавництво "Соціформ", – К., 2010.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п> .
5. Перелік галузей знань і спеціальностей – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>.
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.07.2015 р. № 758 «Про оприлюднення дисертацій та відгуків офіційних опонентів». — [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0885-15>.
7. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 р. № 1057 «Про затвердження Переліку наукових спеціальностей». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11>.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF>.
10. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.
11. International Standard Classification of Education ISCED (МСКО) 2011 – <http://www.uis.unesco.org/education/documents/isced-2011-en.pdf>.
12. ISCED Fields Of Education Training (ISCED-F) (МСКО-Г) 2013 – — [Electronic source]. – Access mode: <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-fields-of-education-training-2013.pdf>.
13. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.

VIII -Список використаних джерел

1. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 168 с.
2. The European Qualifications Framework for lifelong learning. — [Electronic source]. – Access mode: <http://www.eqavet.eu/gns/policy-context/european-vet-initiatives/european-qualifications-framework.aspx>
3. Міжнародна стандартна класифікація освіти. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-fields-of-education-training-2013RU.pdf>
4. Tuning Educational Structures in Europe, — [Electronic source]. – Access mode: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>
5. Вступне слово до Проекту ТЬЮНІНГ – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський процес. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version/pdf.
6. Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/rozroblennya_osv_program_2014_tempus-office.pdf.

7. Bologna Seminar. Doctoral Programmes for the European Knowledge Society. Salzburg, 3–5 February 2005. — [Electronic source]. — Access mode: http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Salzburg_Report_final.1129817011146.pdf.

8. Doctoral Programmes for the European Knowledge Society: Final Report of the European University Association. — [Electronic source]. — Access mode: http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Doctoral_Programmes_Project_Report.1129285328581.pdf.

9. International Standard Classification of Education, 2011. Annex IV. Broad Groups and Fields of Education. <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/iscd-2011-en.pdf>

10. Principles and Practices for International Doctoral Education. EUA, 2015. — [Electronic source]. — Access mode: http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/eua_frindoc_leaflet_08_15_web.pdf?sfvrsn=6.

11. Salzburg II Recommendations. European Universities' Achievements since 2005 in Implementing the Salzburg Principles. — [Electronic source]. — Access mode: http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/Salzburg_II_Recommendations.

12. Third Cycle Degrees: Competencies and Researcher Career. Bologna Seminar. Helsinki, Finland, 30 Sept. – 1 Oct. 2008. — [Electronic source]. — Access mode: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tapahtumakalenteri/2008/09/Liitteet/3rd_Cycle_Degrees_Background_material.pdf.

13. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/Rozvitok_sisitemi_zabesp_yakosti_VO_UA_2015.pdf